

Ereszd el a rudat

G.É.-nak

Mikor az új, fehér márványkő-falú szálloda épülete elé ér akkor világosodik meg: vizsgázni hívták ide! Világos. Hát nem azért kapott három táviratot is, hogy jöjjön, okvetlenül ám, mert a srácok vizsgáztatni kívánják? Pontosan így van, vizsgáztatni. A tanár urat! Mondja csak el, kedves Vidróczki Viktor úr vagy elvtárs vagy aranypajtikám, sügd meg: hogy tetszik neked ez a kis három mifene. A három balettké. Világos. Nem íratni akarnak veled, ááá, a MUZIKA úgyis megírhatja majd Körtvélyessel, a srácok **öt** akarják hallani, **öt**, s nem kinyomatott, hideg szavakkal, de élő beszéddel, szeme járásával, ujjai hieroglifáival. Mert a szuszogását is értik az ő volt tanáruknak; nemdebár. Vidróczki Viktor?

Tehát ezért lohadt le, akár a pálya csúcsát elért lövedék lefelé billen, s egyre lomhábban hullna alá, ha nem vonná máris a gravitáció. Vonja, vonzza őt is, és kétszeri elsétálás után benyomja a lengő, csupaüveg ajtót, s ténfereg, mint aki nem gyanítja, merre tovább. Aztán látja, merre loholnak a fehérkabátos pincérek, arra megy. Előbb a tálalóba nyitna, de idejében betalál a presszó-részbe.

– Vikike! – hallja a neve csengését, s a kar **Tejértesnek** becézett leánya két kezét is fellöki, jelbeszéddel integet úgy ahogy a **Parancsból** divatba jött mostanában (tudják, az Eck-balettből, ahol a kar tagjai mókásan kezükkel játsozoznak el csupa irodalmi sztorikat).

Hangzavar. Legalább öt kéz ülteti, széket tol alá három. Meleg pillantások fiúk, lányok szeméből. Kicsit belé is pirul. Ez azért sok. Ideges lesz. Ne várjatok tőlem semmit, srácok, akarja mondani, de beléfullad a szó. Nem hallik egyszerűen saját hangja. Aztán szeretne jobban szétnézni. Kicsikét tájékozódni: mekkora a közönség, merthát ez is balett, ez is színház és előadás, ami itt körötte folyik, vagy inkább afféle prágói pantomím színház, csak éppen az az isteni **cseh pónem** hiányzik, aki mindent elmond mondás nélkül. Neki is úgy kéne. Mi lenne, ha ő is integetne, fejét rezegtetné, hiszen mindenki integet neki, kezével reaél, sürget, idegeskedik: gyereünk már, mi lesz már?! Már moogan is a keze, eljátsza nekik a saját balettiüket, de amikor meapillantia a vereitékől csillogó arcokat, a szemek komolyságát, akkor világos lesz: itt nem lehet játszani. Hiszen az egyik osztálya van előtte. Úgy van, úgy van. Ehol e, itt van leel-össy, aztán a zömök Zsom, úgy van, itt van Beléndek, vagy hogy is hívják. Az ő fiai, az ő lányai. Szentkleofás! Idehaza van. Kezdi óvatosan kiengedni a tüdejét feszesen tartó levegőt. Elereszti maaát, úgy van minek. Faváltalan – minek? Elvégre. mért üliön feszesen, egy áramkörben vannak már. Úgy van; mindnyáian táncosok. És akkor?

A pincér kérés nélkül feketét tesz elébe, vizet is. S ez a hatvan másodperc egy auktakra elvágia a zsinatot. Fűaöönv. Hallik a presszó nvüzsése, az étteremből átszűrődik Jónai lános zenekarának verbunkosa, fentről a nagydob tvisztet püföl, itt pedia csend van, a kávé csendie, ilvenkor nem bántjuk egymást, ugye. de amikor elveszi a száiát a pohárszélről, egyszerre meaelevenedik minden, és mintha legyengült magnószalagról buggvanna elő, monotonon folytatja egy fakó férfigang:

...én, akárhogy is vesszük, Molnár Pistánál tanultam, és én néptánc-koreográfus vagyok minden zsigeremmel, Viki, minden agysejtemmel. Úgy értékeld, pajtikám, ezt a három mazsolát, hogy most írtam életem első önálló dőlóját a balettből. És ez olyan...

– Ne szerénykedj, Gazsi, az az „Éjszaka fényei” olyan volt, az olyan volt, te, az olyan volt, hogy a nagy Noverre is...

– Néptánc volt, öregem, tiszta néptánc. Tematikus néptánc, opparden, urasan: pantomim. És engem azért érdekelne, Viktorkám, a véleményed, mert te Lavrovskijnál végeztél, a te szemed észreveszi, hogy ebben a...három műlyűrben van-e... szóval valami...

– Valami kraft! Viki! Van vagy nincs?

– És én milyen voltam, tessék mondani. Tanár úr kérem, javult a **pordebrám?**

– Hagyjátok beszélni, srácok!

Élén pörgeti a kávé poharat. Erről bizonyos táncos pörgések jutnak eszébe. És most mondja el: kicsit nehezek vagytok, fiúk? Nem, nem, ezt nem szabad. Mit hebegjen az ember a lányokról? Nem tiszták a kézmozgások, csibéim, és a hátak! Ki vise! gondot rátok, lányok? Itt vagytok, s már elfeledtetek sokmindent. Leteszi az elnehezült poharat. Kanala csörren. Egyszerre felé fordul mindenki. Rá is hasalnak a hosszú asztalsor végére. Valaki motyog még, bokán rúgják. Csend, csend, Viktor mindjárt elmondja. Rájuk les már a presszó is. Mi az, mi az? Miért állt le a mindig nyüzsgő táncos nép zsenyegése? És ahogy megszólal, csudálatosan egyszerűnek találja az egészet. Hiszen bent ül az osztályban, körötte a nép, és...

– Tudjátok, amikor a függöny felcsapódott és bepörgött Andrea – kezdi, s ránéz a szomszédos lányra –, hirtelen elszorult a szívem, mert te...

Ekkor szemközt, az oszlopnál megmoccan egy idősebb úr. Hatvan körüli, őszhaiú férfi, egyedül ül, sötét ruhában, nyilván a balettet nézte ő is, kereszttbe tett lábbal ül, ahogyan az alföldi metropoliszban. Érettebb korú értelmiségi embereknek a szokása, szivarral a kezében, ott ül tehát egy férfi, dús, félrefésült ősz hajjal, éppen úgy jobbról van a választéka, mint nekem, Vidróczki Viktornak, és meleg-barna szemét egyenesen rám szögezi, rám, és nem szól vagy int, csak néz, néz, majd lassan szájához emeli szivarját, kényelmesen szippant egyet, és újra csak néz, néz, és az emeléstán tanára már nem találja a szavakat, csak keveri a félmondatokat a kompozíciókról, az első nyilvánossága elé lépés izgalmáról, ugyi, és még beszél a **zsöték**-ről és **padösák**-ról, **aránzsöték**-ről és miegyéből, valamint tréninghiányról, és szóval nem komplett kritika ez, csak a fekete árával egyenértékű, közben az öregúr szívja a szivarját, az előadó tanárra néz időnként, ahogyan a tanács népművelési csoportjának ismeretterjesztő ellenőre szokta figyelni a háttérből a TIT előadóit, és Vidróczki Viktor egyszerre tudja, **másféle** ellenőr ül szemközt véle, de mit tegyen, tessék mondani, mit tegyen egy – az Állami Operaházból ma estére ideutazott, privát véleménye elmondására ide csalogatott – balett-táncos és emeléstán tanár, mit mondjon, amikor tudja, az a szivaros úr **miatta** ül ott, bizonyára eddig is figyelte minden moccanását, csak éppen ő nem vette észre, és most is ide les, egyenesen filmre veszi, páratlan memóriájába raktározza, és a csend már kínos, kínos, szinte megváltás, hogy a harmadik férfi jobbról felemeli kezét, aztán fáradtan az asztalra ejti vissza, és csendesen annyit mond:

– Viktor, gondold meg. Azt mondom neked: gyere ide hozzánk, a színházhoz...

– Szóval ezért hívtatok ide az apámat?

– Mért? Hol van? Ki hívta volna? Hol van, n-na?!

Állával int az öregúr felé, aki persze nem figyel oda, szivarját szívja-fújja, ropogtatja, ahogyan a filmekben szokás, amikor a gentleman nem vesz tudomást a kíváncsiak érdeklődéséről. Állával int arra, ujjával is oda mutat Vidróczki.

– Ugyan! Nem hívta senki. Bizonyos egyáltalán, hogy az apád?

– Talán csak ismerem. Biztos! Biztos!

Aztán szemébe néz annak a harmadik férfinak. Nem ismeri. Nem is látta eddig soha. Ki vagy te, akarja kérdezni. És akkor Andrea és ő közé odatelepszik egy újabb férfi-érkező, magas termetű, amolyan divatszalon-tulajdonos kinézésű ötvenes úr, egy alföldi Vittorio de Sica, és nyomban vállára teszi a kezét, bizalmasodva szinte, majd mint ki végszót kap a színpadon, máris diszkréten beszélni kezd, mintha nem is egészen tisztességes ajánlatot tenne.

– Megbocsáss, de nem te vagy az a bizonyos Vidróczki?

– Ott van, ott van! Nem hiszitek? Ide néz megint. Persze hogy ő az, az apám. Vagy talán nem? Meri azt mondani valaki is? Megismerem én! Átcsaltátok ide, hogy nekem ő...

Az a bizonyos harmadik férfi csendesen közbeszól.

– Na és, ha ő az? Persze hogy ő az! Átiött. De maaa-magától jött át Viktor úr! Érdekelte ez a három balett. Valami baj van talán abból, hogy valakit érdekel egy új maavar balett? Vagy, hogy atyád átiött a szomszéd városból, s nem ül az asztalodhoz? Egyáltalán, Vidróczki, mért nem ültél te az ő asztalához? Ha meg nem sértelek. Vagy nem is voltál odahaza nála? És ha látni akart az öregúr? Talán az baj? Meg szabadna tudnom azt, egyáltalán szoktál te hazajárni hozzá?

– Ki... ki vagy te? Hogy merészelsz így? Kikkérem...

– No, ne iátszd meg Viktor! Nem ismernél? **Milardon, sermösziő!** Előtted érettségiztem egy évvel, kedves öcsém. Tulaidon atyád volt az osztályfőnököm. Aproó, tudod, hogy a meave kiadta az atvec új könyvét? Neem tudod? Hát nem iutott még a kezébe az „Üikeletű sárréti néndalok”? Nem küldött az öreg? Mondd csak, egyáltalán hogy vaavtok ti egymással?

– Akkor sincs... akkor sincs jóad! Érted? Igen, és nincs...

– Jól van már, fiúk, jól van már. Eleget szedtétok egymás tollait. Csak derűsen, gyerekek csak békességében. Fő az optimizmus, galambotskáim... Pardon, ha nem haraszol, akkor látom, nekem kell kezdenem. Ispánki vagyok, Ispánki Gedeon. Aaa Nemzeti Színház igazgatója.

– Óóó, bocsáss meg nekem, bátyám. Milven udvariatlan is vagyok! Naavon fáradt lehetek, kérlek, hogy nem ismertelek fel. Naavon, de naavon meatisztelsz, kedves bátyóm, de... Ez az este! Ez a három műtűr. És szemben az öregúr. Tudod, aki... Már megbocsássatok, barátaim, enészen furán érzem magam. Különös csillaállás lehet ma, hogy így minden összefutott...

– Miféle öregúr, kérlek? Ott? Hol?

– Dehisz nincs ott senki, Viki! Üres az asztal.

– Pedig ott volt. Határozottan láttam. A haját félrefésülte. Láttátok! Éppen úgy, mint én . . .

– Azért hívtunk ide, aranypajtikám, hogy elmond . . .

– Mi baj volna abból, hogy atyuskád idejött?

– Kérlek, tanár úr, folytasd már. A kar is kíváncsi, én is.

– Nem, nem tudok hirtelenében méltót mondani. Inkább talán holnap. Hiszen ti is, én is . . . Fáradtak vagyunk. Majd, majd.

És akkor megint, megint elered a litánia, ahogy két gregorián dallam szövődik-kuszálódik, kergeti egymást.

– De tessék legalább megmondani, hogy tetszett-e? Mert mi rém izgulunk . . .

– Nem lehet, gyerekek. Lelkem mélyéig felkavartan . . .

– Az a te lelked, Viktor! De mi lesz a mi ambiciózus lelkünkkel?! Minket az izgat, Vikike!

– Ha már eddig kibírtátok, akkor . . .

– Tessék minket szeretni, Viktor bácsi. Mert két év óta úgy élünk itt, hogy az igazi szeretet napja nem süt ránk . . .

– A szeretet visz engem arra, hogy aludjak egyet. És komolyan mondom, szeretlek benneteket, fiúkák, lányocskák, de . . .

Mondhatja akárhogy, felelhet is akárhogy, mint valami csellószólam alatt, a két hegedű felelgetése alatt egyre hallik és folyton fel-felerősödik, mintha még a nagybögők és a rézfúvósok is segítenének az alaphangulatot megadó főmotívusának: **Viktor, gyere a mi színházunkhoz . . . Viktor, gyere a mi színházunkhoz . . .**

Közben egyre kopik a tánckar. Egyre motyogósabb a lányok-fiúk követelődzése. Egyesek felállnak, egészen spiccre, mások szabályosra húzogatják szoknyájukat, szájukon és szemhéjukon megigazítják a festéket, Andrea különösen vastagon húzkodja a szeme alját is, tükörbe néz mindenki, lányok fiúk egyaránt, aztán lopva Viktorra pillognak, főként a lányok, hiszen csinos, de tudjátok, már harminchárom éves szegény, és a fiúk megfogják a sportszatyrot, mintha kavicsal, egyéb teherrel lenne teli, vállukra lökik, szia, mondják, és meglengetik az ajtót, és egyre kevesebben mondják, idézik, emlegetik a három kis műtyürke balett emlékezetes izgalmait, már unottá válik mindez, mert ez a Vidróczki olyan fád, olyan fennkölt és vén, olyan pesti egyszerre, é nincs benne már az a lelkesedés, tudjátok, ami az óráit nem egyszer izgalmassá tette. Igaz, megnősült közben, van egy csini neje az Operettből, és már nagyon komolyan viselkednek az utcán és nem járnak együttesen a Gellérthegyre; szállingóznak tehát a srácok meg a lányok, és az a melódia, a visszatérő, egyre csak hallik, jobb oldalról az a harmadik férfi emlegeti egyre: Viktor, gyere el a mi színházunkhoz . . .

Aztán egyszerre eltűnik a presszó is. Az utcákra eszmél, az éjfél utáni utcákra, amint éppen a színház felé ballagnak, a színházhoz, amely feketén és sárgán és három emelet magassággal tömörlik a folyó partján. Néma tömbje úgy tűnik most Vidróczkinak, hogy egy faluszéli pajta, amiben századok óta összegyűlt fekete árnyak keringőznek, ágálnak és sikítoznak, mint a tragédiák végén szokás a törszúraskor, és trillák kocogtatják az ablaküveget, mint kitörni akaró fekete madarak, de ez az éjszakai pajta befogja mindent, és nem jön ő ide – most döbben rá végérvényesen –, nincs az a kincs, amiért ide jönne.

– Szó se lehet, kiskomám. Mit gondolsz?!

– Tudom én, miért nem jössz te ide. Megsúgjam?

– Ne sugdoss te nekem semmit, kedves egyismeretlen ismeretlen. Az arcod rémlik, de a neved most se tudom, Jó, jó. Komlósi. Tudom már. Most már azt tudom, hogy zeneszerzéstant tanultál Viskinél. És itt a szakiskolában profeszszorkodsz. Tudom. De akkor se, kiskomám. Még ha az apám kedvenc tanítványa voltál, akkor sem. Igazgatókám, te megértesz engem, ugye kedves Gida bátyám?

– És ha én is azt mondom, gyere le hozzánk, Vidróczki, akkor mit szólsz? Ünnepelesen kijelentem, tanú előtt. többet adunk, mint amennyit most keresel az Operában és a Balettintézetben együttvéve. Stimmt? És minden, minden, kiskomám. Szabadabb lehetsz nálunk, mint énmagam.

– Haha, kedves bátyám. Ezt te azért nem gondold egészen komolyan, én azt jól tudom.

– Hiszen, ugyebár, lakás, állás, másodállás, pesti látványok, feleséged állása, a légkör, a húsos fazék, külföldi utazások, mifene. Aztán persze: Pest az Pest. Központ, fókusz, istenháza, egyedüli város az égbolt alatt, sötétbő. De nem azért nem jössz te le, Vidróczki Viktor.

Hármasban battyognak az úttest közepén. Az emeléstán tanára megáll, nagyot szippant a vízszagú levegőből. Nézi a várost, kétemeletes belvárosát. Szagolja a csendet, felméri a föléje húzott csillagos égboltot. Aztán megröntzenezi a skatulyából kihúzott dirit, aki kiváló drámai színész lehetett egykor, talán az lenne még ma is, de most már szervező lett, bürokrata és hivatásos konspirátor, aztán ezt a másikat is, akinek nem érti sehogy a bizalmaskodását, gorombaságát, követelődzését, mindehhez való jogát, nézi, és irtózatosan dühös rá. Mit tudhat ez a pasas az emberről? Kint volt talán ez is a Gitiszen? Vagy ismeri valamelyik nőügyét?

– Kiskomám, megmondom én, miért nem jössz te le. Mert gyávuska vagy, Viktor. Harminchárom évesen és fennköltén mesélsz nekem: a koreográfusnak intenzívebben kell táncosnak lennie, mint például a zeneszerzőnek hangszerismerettel rendelkeznie. Derék, jeles megállapítás. Gondolom, Lavrovskijtől lested el. Meaaszonyga: a táncos és koreográfusi munkád időben összeegyeztethető, igaz kicsit nehezebb, de az az alkotás ára, mifene. Tudod, mi ez? Nem akarsz te alkotni, Viktor! Nem akarsz felelősséget vállalni egy önálló művéért, egy egész közösségért! Te méa foaad a rudat, Vidróczki, mert úgy biztos és úgy szép a mozgás. Értelek én, Viki. Ott, abban a múlt századvégi palotában nincs különösebb rizikó. Nem eresztet el a rudat, és kész. Ezért nem jössz te ide, pajtikám.

– Nem igaz! – ordít fel, hogy maga is megrezzen indulatától. Szóval ezért kellett neki idejönnie, hogy léte értelmében becsméreljék? Megfogja annak a zeneművészeti szakiskolai tanárnak a gúnyját, és rázza, rázza.

– Tudod is te, Komlósi, te vidéki vadzseni, mi az: alkotni! És ha már itt tartunk, vedd tudomásul, inenis alkottam. Talán a „Traviáta”, avagy a „Végzet hatalma” balettszáma kismiska? És smafu a „Rózsa Sándor betyárbálja” egész táncbetétje? Tudod mit, kiskomám. Iobb lesz, ha nem ütöd belé az orrod olyasmibe, amit nem ismersz. Érted, kicsikis Komlósi?

Hanem már amaz is remeg, Komlósi is méreggel tüzel. Reszkető szájjal hajtogatja: – Nem mered vállalni, nem, nem. Félsz egy kollektiva vezetésétől. Nem

mersz önálló művel kiállni a piacra. Nemcsak itt, Viktor, sehol, sehol. Apád is azért ment el, mert hallotta, mit hebegsz össze. Azt hitte, hogy hét esztendő alatt, olyan prof mellett, valaki lettél, és... Nem látott belőled semmit. Mert csak ez lettél...

– Nem hagyod abba?! – sziszegi az emeléstani tanára, és nagy szakmai gyakorlattal, villámgyorsan a magasba emeli Komlósit. Csak az alföldi Vittorio de Sica igazgató marad nyugodt. Szétszedi őket, majd derékon fogván a fiatalokat, mintha mi sem történt volna, kedélyesen, társalgási csevegéssel folytatja.

– Érdekes, halljátok, ilyenkor hajnaltájt már nem tudok elaludni fekete nélkül. Gyertek fel hozzám, gyermekeim, főzök nektek is egy bögre kávé. Ott majd folytathatjátok. Elbűvölőek voltatok, izgalmasabb a veszekedésetek, igazgatói szavamra mondom, mint egy mai tv-dráma!

Szentül hiszi, jó viccet mond; döcögve nevet is hozzá, és már tuszkolja őket egy első emeleti lakásba, szépséges nagy szobába, ami talán megfelelne ruhaszalonnak is, műtermi ablakkal, s úgy mozog, mintha háziasszony is lenne, már brüettyűzteti a kávédarálót, és amikor abbahagyja, kedveskedve odafordul a két korbegyaloglóhoz.

– Ugyan, ne haragudjatok már. Kérlek, inkább hallgassátok meg ezt a kis miegymást – mondja, és elindítja a magnót, majd némi surrogatás után egyszerre megszólal: – Innen, és kész...

Ütőhangszeren vagy hárfán kopogtat be valami üde kezdés, hirtelen felfigyel rá az emeléstani tanára, és szemét a magnóra szegezve önkéntelen sasszézással az ablakhoz lépdel, kint éppen kezd a tárgyak körvonala erősödni, már az ablakfélfának dől, nézi a dermedt várost, és úgy hallja: valahonnan onnét árad ez a zene, egyszerre több irányból is, és olyan érzelmet rebtent meg benne, amelyet akkor érzett, amikor másfél évtizede szóba került, hogy Moszkvába küldik balettet tanulni; olyan érzeim moccan meg benne, amilyenek az igazi szerelem jöttét vélte egykor, régen. Különös és egyéni mű, nem a ma szokásos mérnöki zene, hanem mintha Schubert kamarazenéjének melódia-gazdagsága az amerikai Bartók egyedülleges bölcsességével fonódott volna össze, ugyanakkor belézsűföldött a két évtizeddel későbbi kor minden idegessége és lázadó emberisége is. Izgalmat érez a **Gitisz** volt növendéke, az egykori koreográfus, valami ellökő erő feszül meg benne, az őszenyomódó rúgó energiájával, hogy most mindjárt tennie kellene valamit, valamit, valamit. Lírai zene ez, és okos zene, precíz és tiszta zene egyben. Látni lehet ezt a zenét, és ettől izmaiban hajnali frissesség árad szét, és erős benne a hit, mint valami férfias megfeszülés, hogy a harminchárom év egváltalán nem a lefelé bukás, a lehullás fordulópontja, hanem még meg kellene próbálni, és...

Mire egészen felforr, vége.

– Nem lehetne. Gida bátyám, még egyszer meghallgatni? Egyáltalán ki csinálta ezt? Olvan ismeretlen, szokatlan és izgalmas zene, ez engem szerfelett...

Ispánki Gida éppen a kávé töltsögeti a kávéscsészékbe. Csak állával mutat vagy háromszor Komlósiira.

– Ez a vészmadár. No, nem hiszed? Ez, ez írta. Ígyátok csak ki. Majd utána megint lepörgetjük.

A kávé csakuugyan erős, sok is, leégeti a szőrt az ember nyelvéről; lassú kortyokban lehet nyelni. Ispánki azonban egyszerre, sietve felhajtja. És már beszél, kényelmesen elterülve trónszerű foteljében.

– Tudjátok, úgy képzeltem, hogy ezeknek a srácoknak ti lennétek a szülei, tanítói, haverjai, mindenük. Ti, ti ketten. Előbb csak ti ketten, aztán... ááá, mar lenne hat is, tíz is. De már álmos vagyok, gyerekek, olyan álmos, hogy... ááá...

Akkora ásitás, hogy cseppet sem illik egy ilyen Gedeonhoz, egy ilyen Vittorio de Sica igazgatóhoz, és mire összevgyorognak, már a feje is előre billen Ispánkinak. Alszik. Mit tegyenek? Felállnak, lábujjhegyeznek kifelé. Az ajtóban szinte összekoccan a fejük. Ekkor villan össze első cinkos mosolyuk. És összebeszélés nélkül, egy ütemre fordulnak vissza a magnóhoz. Előlről akarják kezdeni az egészet.

PAPP LAJOS

Nagyapa temetése

**Oly egyszerűen
szinte kényelmesen feküdt
mint aki ebéd után
kicsit ledől és
elszenderedik**

**Csodálkoztam
hogy szemöldökét sem vonta föl
nem dörmogött
amikor fölé borították
hogy aztán rászegezzék
a deszkafödelet**

**Hogy kiabált mindig
amikor becsuktuk
magunk mögött az ajtót**

**S az az árok
befogadta a hosszú
és néma faládát**

**És eszembe jutott
milyen rossz is lesz szegénynek
hogy nem húzhatja föl a lábát
nyögdécselve mint máskor
ha viszketni kezd
térdénél a heg
időváltozáskor**